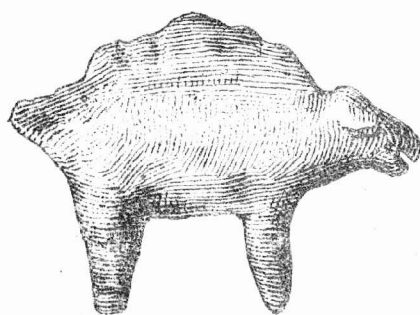

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
pobočka v Brně

přehled
výzkumů
1959

BRNO 1960

PD 1520/1959 (1960.)

23243/60

P ř e h l e d v ý z k u m ů 1959

- Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně,
Stalinovy sady 19/23.
- Odpovědný redaktor: dr. Josef Poulík.
- Výkonný redaktor: dr. Jiří Říhovský.
- Redaktor: dr. Anna Medunová.
- Překlady: prom. hist. R. Tichý a E. Tichá.
- Kresby: Jaroslav Jaša.
- Na titulní stránce: Hliněná figurka z pohanského obětiště
v Mikulčicích.
- Vydáno jako rukopis - 300 kusů - neprodejné.

Sídlištní objekt z mladší doby římské v Prosiměřicích, okr. Znojmo.

Jaroslav Tejral

Podzimní orba narušila na katastru obce Prosiměřic v poloze "Za mlýnem" větší sídlištní objekt s nápadným množstvím materiálu z mladší doby římské. Nález ohlásili pracovníci STS Prosiměřice brněnské pobočce AÚČSAV, která zde provedla záchranový výzkum. Naleziště se rozkládá na nízké, k severovýchodu obrácené šterkové terase na pravém břehu jižního ramene řeky Jevišovky, jehož bylo využito jako mlýnského máhonu, a je vzdáleno asi 200 m směrem severozápadním od posledních stavení obce. Sídliště na uvedené trati zaznamenal již H. Freising /1/ a v letech 1957-1958 prováděla asi 300 m od místa nového nálezu zjišťovací výzkum archeologická expedice filosofické fakulty v Brně /2/.

Objekt byl zapuštěn do svahovitě skloněného šterkového podloží a pod povrchovou vrstvou se rýsoval jako velký obdélník s delší osou, orientovanou SV - JZ, o délce cca 17 m. Na kratší jihozápadní stranu objektu, širokou asi 6 m, navazoval protáhlý, pravouhle odsazený výběžek jazykovitého půdorysu. Jednotlivé části objektu se nesterjně zahlubovaly do podloží. Zatím co ploché šterkové dno jazykovitého výběžku se podařilo zjistit již 75 cm pod úrovní dnešního terénu, korytovitě utvářená střední část dosahovala hloubky až 200 cm. Výplň objektu tvořila tmavá popelovitá hlína, promíšená uhlíky a drobnými zlomky mazanice.

V nálezovém materiálu, který poskytl značný počet snadno doplnitelných keramických tvarů (tab.16-18), jsou v největším počtu zastoupeny hrubé hrncovité nádoby esovitěho profilu, provedené v různé velikosti, od malých, miniaturních exemplářů až po veliké zásobnice. Nejčastějším výzdobným prvkem je t.zv. mřížování, dále se vyskytují nehtové vrypy, klínovitými vpíchy provedený motiv jedlové větévky v podhrdlí a j. Nechybí ani snaha po oživení povrchu nádob plastickými pupíky různých tvarů a v několika případech se objevila i masivní podkovovitá lišta na výduti. Mezi běžnější keramický inventář náleží též jednoduché nečleněné mísy nálevkovitého tvaru s mírně vklopeným okrajem. Většina z nich má ozdobený, tuhý leštěný povrch.

Z drobnější keramiky zaujímá důležité místo různé formy nízkých polokulovitých a vrchlíkovitých misek. Pozoruhodná je miska, zdobená na výduti horizontálním pásem bradavek, pro kterou lze z formálního hlediska nalézt analogie ve skupině t.zv. hlubokých mís pozdní doby římské. Příbuzné tvary z Klobuk a Dobřichova-Třebické v Čechách náleží sklonku třetího a především počátku čtvrtého století /3/. Prosiměřický exemplář má však poněkud nižší hrdlo, oblejší spodní část a svým tvarem i kobercovitým výzdobným pásem na výduti silně připomíná pozdně římské skleněné nádoby Eggersova typu 216 /4/. Rovněž původ bradavkovité výzdoby, která se počíná v barbarském prostředí objevovat nejdříve k závěru 3. století a udržuje se až do pozdní doby římské /5/, hledají někteří autoři v souvislosti s římskými skleněnými nádobami /6/.

Bohatý je též tvarový obsah souboru konických talířovitých misek a kalichovitých pohárů. Pro datování objektu je důležitý výskyt některých forem s odsazenou nožkou, jejichž protějšky můžeme nalézt v kostrových i žárových hrobech a na sídlišťích pozdní doby římské /7/. V rámci tohoto souboru vyniká vyšší rozevřená nádobka, jejíž povrch je zpestřen jazykovitými poli, patrně napodobujícími plastickou výzdobou na provinciálních skleněných nebo hliněných nádobách.

Zvláštní, poměrně různorodou skupinu tvoří nádoby, které vykazují úzké vztahy k oblasti slezskopolské. Na prvním místě sluší jmenovat vázovitou nádobku černého leštěného povrchu s výrazně rozevřeným okrajem a krátkým konickým trupem, jenž přechází poměrně ostrým lomen v širokou odsazenou nožku. Při rozboru keramického materiálu z mladořímského pohřebiště v Kostelci na Hané, poukázal J. Zeman na příbuznost obdobných tvarů k vázovitým nádobkám kultury przeworské /8/. Analogické formy uvádí K. Hadaczek z eponymního naleziště v Przeworsku /9/, avšak jsou časté i na ostatních nalezištích v Polsku /10/. Tamtéž můžeme patrně hledat i původ mízkých miskovitých čerpáků s velikým ostře zalomeným uchem /11/, a patrových nádob, které se v Prosiměřicích vyskytly v několika zlomcích. Pozoruhodná je shoda profilace zlomku horní části patrové nádoby z Prosiměřic s vázovitou nádobou z kostrového hrobu v Leuně, která je však vytočena na kruhu /12/.

Kromě výše uvedených forem pochází z objektu zlomky terinovitých nádob, leštěných tuhou a zdobených rýhou v podhrdlí, v ojedinělých případech i meandrem v rozpadu nebo svastikou, provedenou ozubeným kolečkem, dále zlomky hrubých amforovitých tvarů s kolínkovitými oušky, střepy z ostře profilovaných mísovitých nádob a značný počet úlomků jemnější keramiky, ve většině případů leštěných tuhou.

Provinciální keramika je v největším počtu zastoupena zlomky světleoranžových džbánů a amfor vytáčených na kruhu a zdobených často červeným malováním. V provinciích mají tyto tvary poměrně dlouhou životnost a nelze jich proto využít k chronologickým účelům /13/. Hojně se vyskytují též zlomky prstencových misek v šedém nebo tmavošedém provedení. Významný je nález dvou zlomků terry sigillaty a. střep z mísy tvaru patrně Dragendorff 37 z šedého jemně plaveného materiálu, jehož povrch je pokryt tenkou kovově lesklou černou vrstvičkou /terra nigra/. K těmto nálezům se řadí zlomek nádoby se zprohýbanými stěnami Faltenbecher, z tmavošedého materiálu. Tato forma provinciálního importu se na území římského imperia udržuje delší dobu /14/, avšak v barbarské oblasti je zastoupena poměrně málo a především až v pozdním úseku doby římské /15/.

Z drobnějších předmětů přinesl výzkum v Prosiměřicích zlomek železného nožíku s prohnutým týlem, železnou bodku kopí a kostěný jednodílný hřeben s obloukovitým hřbetem a dvěma horizontálními rýhami nad ozubením. Jde o typ, který se počíná objevovat na sklonku 2. století a v nezměněné formě přežívá do mladší doby římské /16/. Z moravy jsou známy analogické hřebeny na př. z Vícevilic, Hrubčic a Mikulova /17/. O rozvinuté železářské výrobě na sídlišti svědčí nálezy železné strusky.

Stručný výčet některých nálezů z prosiměřického celku je chronologicky natolik jednotný, že nám umožňuje objekt datovat do druhé poloviny třetího a na počátek čtvrtého století. Střepový materiál, který není dosud z valné části laboratorně zpracován, vydá bezesporu řadu dalších zajímavých tvarů, které budou znamenat nové obohacené keramického inventáře mladší doby římské na Moravě.

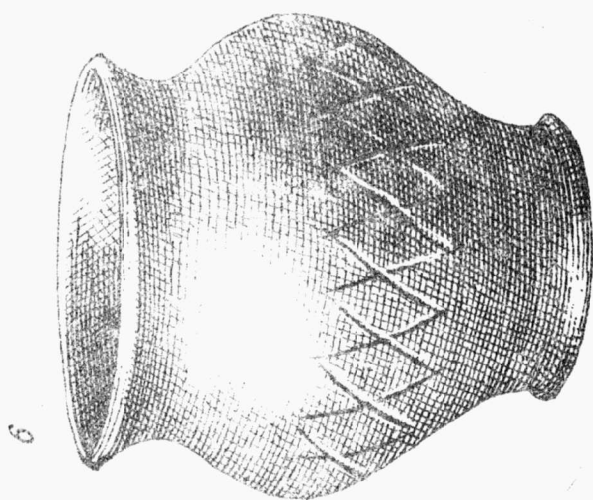
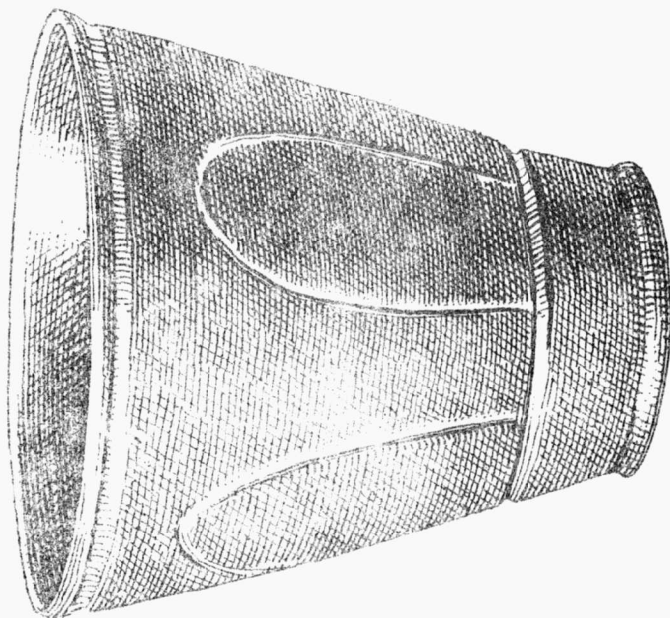
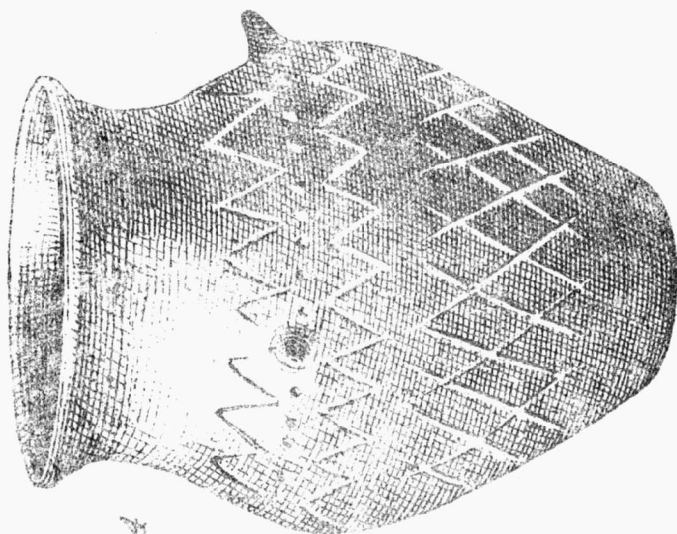
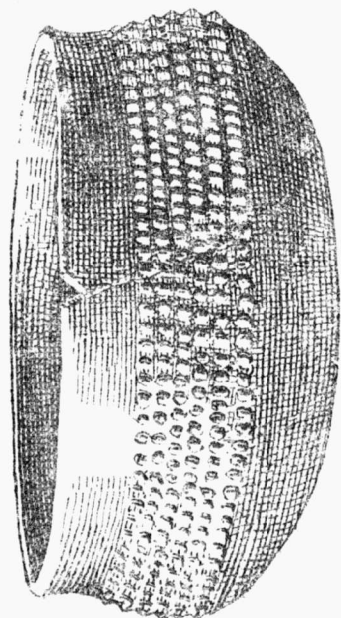
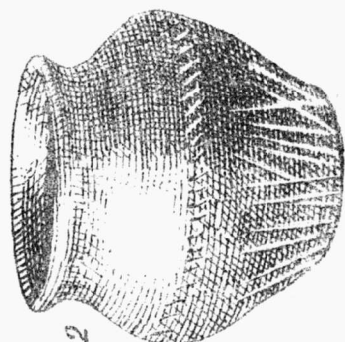
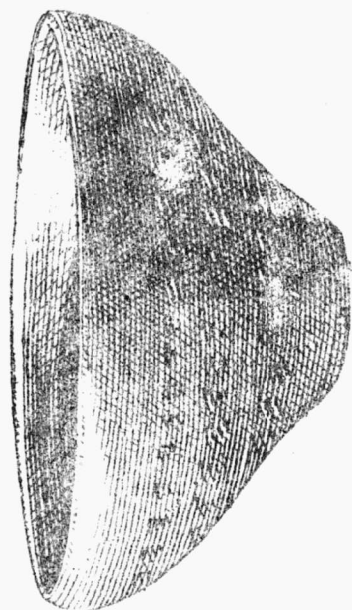
P o z n á m k y :

- 1) E. Beninger - H. Freising, Die germanischen Bodenfunde in Mähren, 1933, 42, lok. 126 /Bohunice/.
- 2) M.R. Pernička, Nálezy z doby římské na Znojemsku, Podyjí, květen 1958, 70.
- 3) B. Svoboda, Čechy a římské Imperium, 1948, 207, tab. XXII, 8-9.
- 4) H.J. Eggers, Der römische Import im freien Germanien, 1951, 180; zejména nádobky z Leuny, W. Schulz, Leuna, ein germanischer Bestattungsplatz der spätrömischen Kaiserzeit, 1953, tab. XXXIV.
- 5) J.L. Pič, Starožitnost země české II, sv.3, 1905, tab. XCI.3, XCVII.9, 11, 17; B. Svoboda, l.c. 144; R. Usler, Westgermanische Bodenfunde des ersten bis dritten Jahrhundert nach Chr. aus Mittel und Westdeutschland, 42; K. Tackenberg, Die Wandalen in Niederschlesien, 1925, 85 ad.; S. Jasznosz, Cmentarzysko z okresu późno-latenskiego i rzymskiego w Wymyslowie, Fontes praehistorici, II, 1951, 274 aj.
- 6) E. Koník, Slask starozytny a imperium rzymiskie, 1959, 41.
- 7) H. Preidel, Die germanischen Kulturen in Böhmen und ihre Träger I, 1930, 156, obr. 167, 168; B. Svoboda, l.c., 213, tab. XXIV. 6; W. Schulz, l.c., tab. I.3, XII.3, robené na kruhu, tab. IV.4, robená v ruce; R. Pleiner, Osada z železárny z mladší doby římské v Tuchlovicích, Památky archeologické L, 1959, 158 ad., obr. 21.8; J. Zeman, Pohřebiště z mladší doby římské v Kostelci na Hané, Referáty o pracovních výsledcích čs. archeologů za rok 1957, 116 ad.
- 8) J. Zeman, l.c., 116 ad.
- 9) K. Hadaczek, Album przedmiotów wydobytych w grobach cmentarzyska ciałopalnego koło Przeworska, 1909, tab. M/5, M/9, N/13, O/15 aj.
- 10) S. Jasznosz, l.c., 1 ad., B. Kostrzewski, Cmentarzyska z okresu rzymskiego w Czaczu i w Kokorzynie, Fontes Archeologici Posnanienses, VI, 1956, 65 ad. a j.
- 11) Na př. J. Kostrzewski, Wielkopolska w pradziejach, 1955, 238, obr. 636.
- 12) S. Jasznosz, l.c., 227, obr. 352.3; J. Kostrzewski, l.c., obr. 700, W. Schulz, l.c., tab. XIV.
- 13) E. Bónis, Die kaiserzeitliche Keramik vom Pannonien I, Die Materialien der frühen Kaiserzeit, Diss. Pann. II, 20, 1942, 52 ad.
- 14) E. Bónis, l.c., 41 ad.
- 15) B. Svoboda, l.c., 213.
- 16) T. Voigt, Die Germanen des 1. und 2. Jahrhundert im Mittelelbbgebiete, Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte XXXII, 1940, 83; R. Usler, l.c. 131; E. Blume, Die germanischen Stämme zwischen Oder und Passarge zur römischen Kaiserzeit. Mannus-Bibl. 3, 1912, 105 aj.

- 17) F. Kalousek- R.M. Pernička, Die römische Siedlung bei Vícemilice in Mähren, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, řada E 1, 1956, 42 ad.; A. Gotwald, Sídliště z dob císařství římského na Ostrově u Hrubčic na Prostějovsku, Časopis Vlasteneckého musejního spolku v Olomouci, XXII, 1905, 24 ad., tab. VII.4.

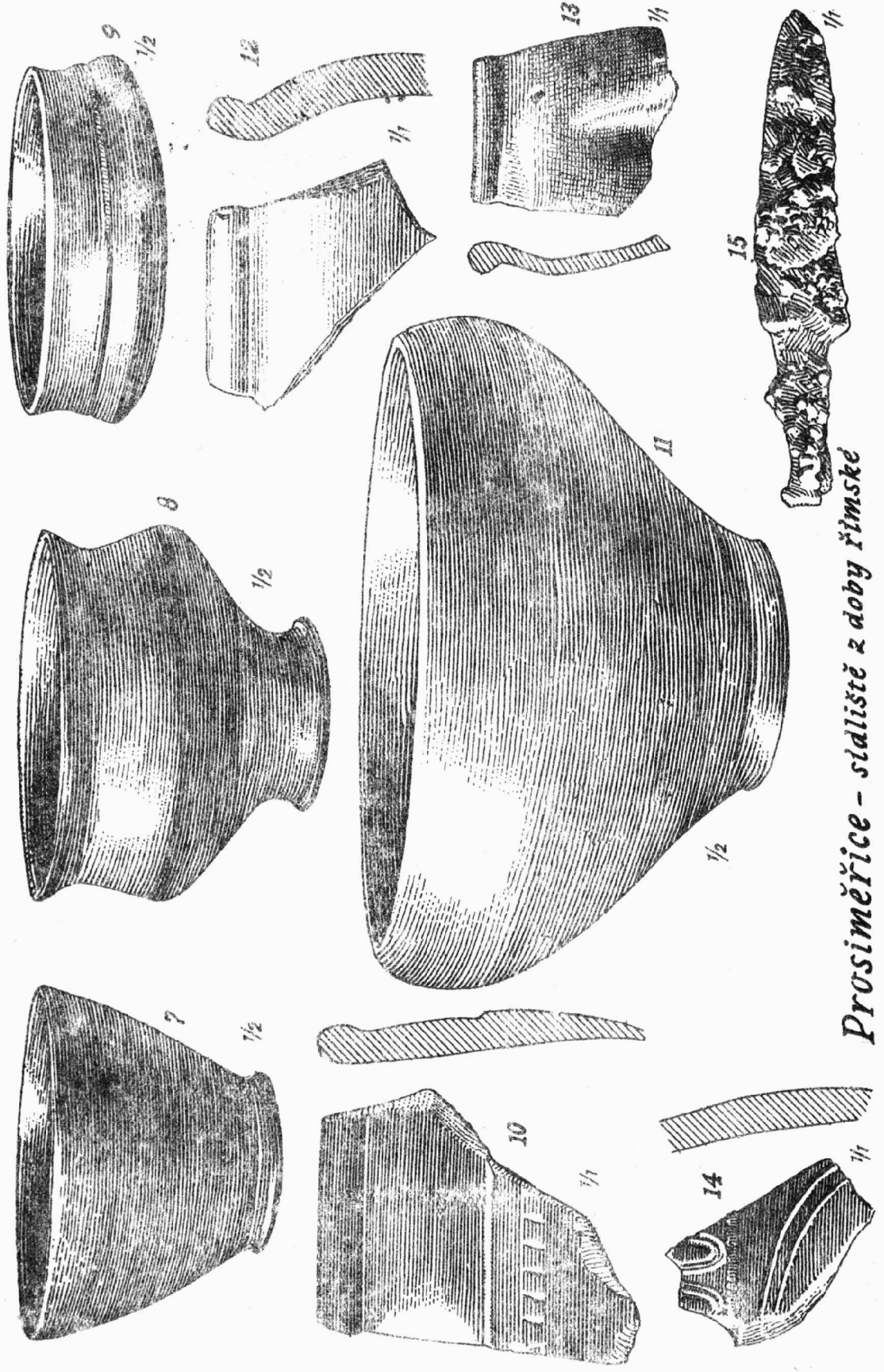
- - - - -

Ein Siedlungsobjekt aus der jüngeren Kaiserzeit in Prosiměřice, Bez. Znojmo. Bei der Herbstackerung wurde in der Flur "Za mlýnem" im Kataster der Gemeinde Prosiměřice ein grösseres Siedlungsobjekt aus der jüngeren Kaiserzeit gestört, aus welchem es Angestellten des Archäologischen Instituts, Zweigstelle Brno gelang, eine verhältnismässig grosse Menge Scherbenmaterials zu retten. Das Objekt war auf einer abhangförmig gesenkten Schotterterasse am rechten Ufer des südlichen Flussarmes der Jevišovka eingetieft. Im keramischen Material sind am meisten grobe topfartige Gefässe mit S-förmiger Profilierung und einfache ungegliederte trichterartige Schüsseln vertreten. Für die Datierung dieser Gesamtheit sind die verschiedenen Formen von flachen und seichten Schüsseln, deren man einige in die Gruppe der spätkaiserlichen Schafengefässen einreihen kann und tellerförmig konische Becher mit abgesetzten Fusse wichtig, denen wir ebenfalls erst in dem späteren Abschnitte der Römerzeit begegnen.

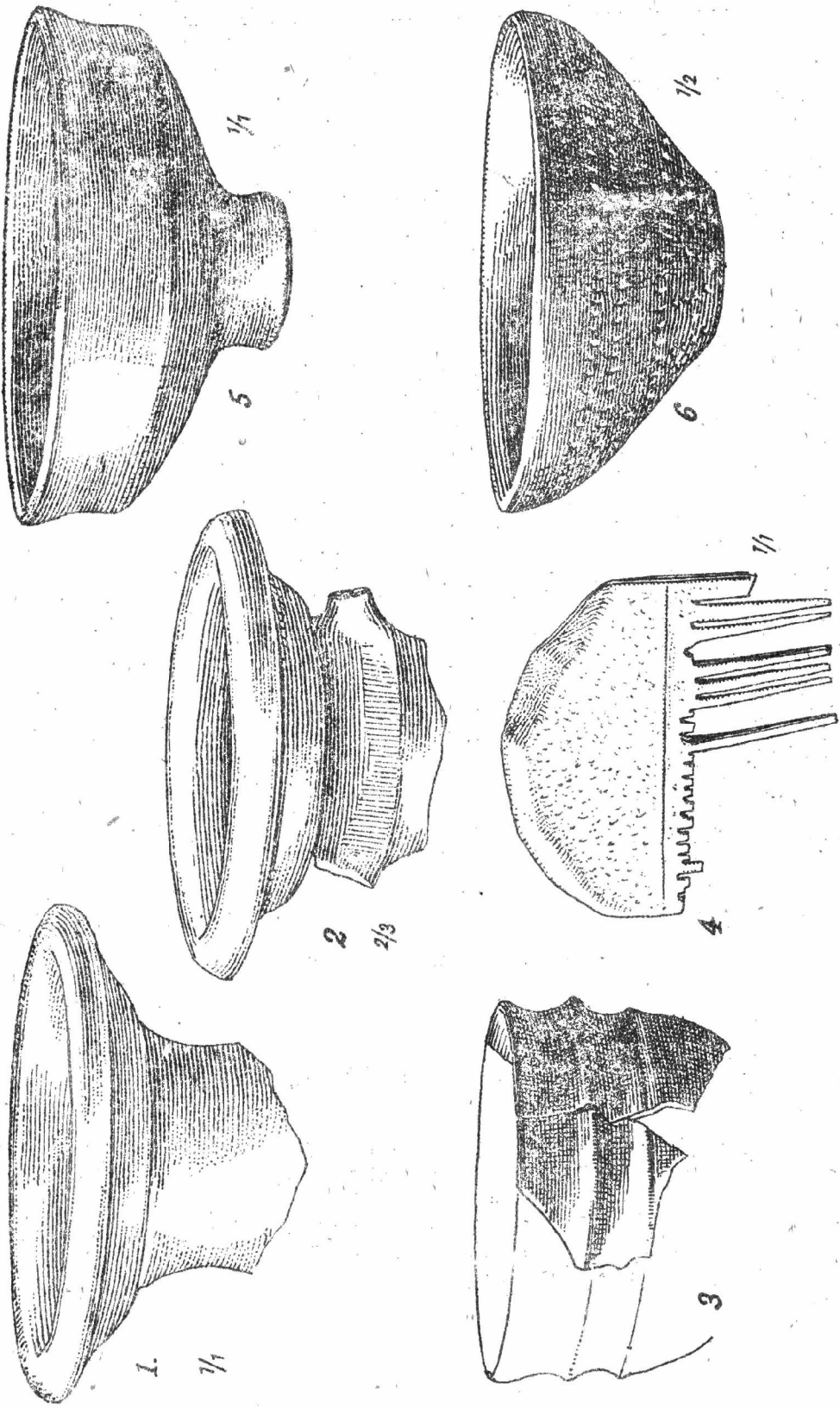
Prasiměřice. Sídliště z doby římské. $\frac{1}{2}$

Tab. 17.

Prosiměřice - staliště z doby římské

Tab. 18.

1-4 Prosiměřice - sialistě z doby řím. 5-6 Hrádek - sialistě z doby římské